

ساخت و رواسازی فرم کوتاه پرسشنامه تجربه همسرآزاری

مقدمه: همسرآزاری به‌عنوان یکی از مهم‌ترین انحرافات اجتماعی در بسیاری از جوامع مطرح است. سنجش وضعیت همسرآزاری، نیازمند داشتن ابزارهای بومی با ویژگیهای سنجش مناسب است. این مطالعه به بررسی ساخت و رواسازی نسخه کوتاه پرسشنامه تجربه همسرآزاری در شهر تهران پرداخته است.

روش: در این مطالعه روش‌شناختی، با استفاده از بررسی گسترده متون مرتبط، مخزن اولیه گویه‌ها طراحی و در اختیار نمونه‌ای به حجم ۵۵۷ نفر از افراد متأهل شهر تهران که با استفاده از نمونه‌گیری چندمرحله‌ای انتخاب شده بودند، قرار گرفت. برای تعیین روایی گویه‌ها از تحلیل عاملی اکتشافی با چرخش واریمکس و برای تعیین پایایی ابزار از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد.

یافته‌ها: بعد از انجام تحلیل عاملی، ۱۹ گویه در مدل باقی ماند که بر روی ۵ عامل (خشونت عاطفی، خشونت کلامی، خشونت جنسی، خشونت جسمی سبک و خشونت جسمی سنگین) بار شدند. این عوامل در مجموع حدود ۷۲ درصد از واریانس کل سازه را تبیین کردند. پایایی پرسشنامه نیز از طریق محاسبه مقدار ضریب آلفای کرونباخ محاسبه و مورد تأیید قرار گرفت (۰/۸۶).

بحث: پرسشنامه ساخته‌شده از حجم و تنوع مناسبی از سؤالات برخوردار است و نتایج تحلیل عاملی و آلفای کرونباخ مؤید ویژگیهای مناسب این ابزار برای سنجش تجربه همسرآزاری است.

۱. فردین علی‌پور

دکتر مددکار اجتماعی، گروه آموزشی مددکاری اجتماعی و مرکز تحقیقات مدیریت رفاه اجتماعی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)، <alipour_fardin@yahoo.com>

۲. حسن رفیعی

روان‌پزشک، مرکز تحقیقات مدیریت رفاه اجتماعی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران

۳. عایشه علیار

کارشناس ارشد مددکاری اجتماعی، گروه آموزشی مددکاری اجتماعی و مرکز تحقیقات مدیریت رفاه اجتماعی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران

۴. میترا بهرامی

کارشناسی ارشد روانشناسی، گروه آموزشی روانشناسی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین،

واژه‌های کلیدی:

پایایی، تجربه همسرآزاری، تحلیل

عاملی، روایی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۷/۸

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱/۲۱

Development and Validation of a Short Form Questionnaire to Measuring Wife Abuse

▶ **1- Fardin Alipour**
Ph.D in Social work, Department of Social Work; Social Welfare Management Research Center, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran, (corresponding author) <Alipour_Fardin@yahoo.com>

▶ **2- Hassan Rafiey**
Psychiatrist, Department of Social Welfare; Social Welfare Management Research Center, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran

▶ **3- Aysha Aliyar**
M.A. Student in Social work, Department of Social Work; Social Welfare Management Research Center, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran

▶ **4- Mitra Bahrami**
M.A. Student in Psychology, Department of psychology, Imam Khomeini International University- Qazvin

KeyWords:

Wife abuse, Factor analysis, Reliability, Validity.

Received: 2018-10-29

Accepted: 2019-4 -10

Abstract

Introduction: Wife abuse is considered as a social deviance in many societies. In order to measure wife abuse, access to a valid and reliable questionnaire is necessary. This study aimed to test the reliability and validity of a questionnaire which designed to measure wife abuse.

Method: In this methodological study, we used multi-stage sampling to select 557 married persons from Tehran. The initial questionnaire was developed by item generation through comprehensive literature review and existing scales. The validity and the reliability of the questionnaire have been examined by Varimax exploratory factor analysis and Cronbach's alpha respectively.

Findings: The result of exploratory factor analysis led us reduce the number of items of the questionnaire to 19 and load them on 5 factors including mild physical violence, severe physical violence, emotional violence, sexual and verbal violence. The variance of these selected subscales was explained as 72% of all the constructs. The reliability of the questionnaire was also approved by Cronbach's alpha. Internal consistencies for all factors exceeded 0.70.

Discussion: The final questionnaire contains not only a suitable number of questions but also it covers a variety of factors. The results of our analysis shows that it can be used as the suitable tool for measuring the wife abuse in Iran.

Expanded Abstract

Introduction:

Domestic violence is one of the most common social deviances worldwide. Domestic violence includes child abuse, elder abuse, and spouse abuse (Moreno et al., 2005; Dalal & Lindquist, 2012). One of the most important forms of violence in the family is caused by men exercising their social or physical power against women. However, this problem is an integral part of many cultures and societies and has been accepted as a social norm in some parts of the world (Dutton, 2011). Although there is no accurate data on the rate of spouse abuse in Iran, different studies have reported about 30 to 93.6% spouse abuse against women (Panaghi et al, 2017).

Method:

In the methodology section of this study ,exploratory factor analysis was used to determine the validity of the instrument ,and Cronbach's alpha coefficient was used to determine its reliability.

The researchers identified the most important items that could cover different aspects of spouse abuse through extensive literature review and the use of some existing questionnaires .It should be noted that in the existing questionnaires related to the cultural issues of the country ,the section as regards sexual abuse was not available .Therefore ,the questions related to this section were added to the items of the original questionnaire by examining external questionnaires .Multistage sampling was used to select the sample .The required sample size was determined by dividing Tehran into different regions .Thus ,based on gender and age ,the sample was selected from all regions of Tehran .From each region of Tehran ,three neighborhoods with high ,medium ,and low socioeconomic status were randomly selected .In this study ,exploratory factor analysis was used to determine the validity of the instrument .Data were analyzed by SPSS software using principal component analysis with varimax orthogonal rotation.

Findings:

The mean age of the participants was 43.40 years. From among all the participants, 26.4% of them had bachelor's degree, and 16.1% of them were unemployed. The mean and standard deviation of the total score of spouse abuse for total sample is 35.99 and 18.01 (Table 1).

Prior to performing factor analysis, the Kaiser-Meier-Olekin and Spearman-Bartlett tests were conducted to ensure that the data in this study were sufficient and appropriate for the factor analysis.

Data were analyzed using Bartlett test. The results of this analysis showed the suitability of the data for factor analysis (Table 2).

Table 1: the status of spouse abuse for the sample

Variable	SD	M	N
Light physical violence	5.21	8.52	514
Severe physical violence	3.61	6.13	521
Emotional violence	6.72	11.46	533
Verbal violence	3.66	5.34	541
Sexual violence	3.07	4.68	489
Total	10.46	35.99	531

Table :2 the results of the KMO and Bartlett Tests

P	Df	Bartlett's Test (X ²)	KMO
0.0001	17	8210.92	0.92

According to these two criteria, five factors were extracted from the data that explained approximately 72% of the variance of the construct (Table 3).

According to the cumulative percentages of the explained variance) Table ,(3 it can be seen the percentage of variance explained by each factor ,as well as the extent that each factor explains the total variance of the questionnaire .Five factors account for approximately 72% of the total variance .As indicated ,the five factors are :light physical violence ,severe physical violence ,emotional violence ,verbal violence ,and sexual violence.

Cronbach's alpha coefficient was used to estimate the reliability (internal consistency) of the questionnaire (Table 5). Cronbach's alpha coefficient for the whole questionnaire is 0.86 The Cronbach's alpha coefficient for the other subscales ranges from 0.80 to 0.84.

Table 3: the structure of factors and coefficients obtained from factor analysis

Factors	Exploratory Factor Analysis		
	Eigen value	The percentage of explained variance	The cumulative percentage of explained variance
Factor 1	24.01	24.01	24.01
Factor 2	39.21	15.20	39.21
Factor 3	53.79	14.58	53.79
Factor 4	64.44	10.64	64.44
Factor 5	72.55	8.11	72.55

Sub Scales	α	<i>N</i>
Light physical violence	0.80	5
Severe physical violence	0.81	4
Emotional violence	0.84	4
Verbal violence	0.81	3
Sexual violence	0.83	3
The whole scale	0.86	19

Discussion

The purpose of this study was to construct and validate the Spouse abuse questionnaire in Tehran. This instrument was designed to measure violence among married men and women, although it seems to be more applicable to women.

The questions cover the five factors of light physical violence, severe physical violence, emotional violence, sexual violence, and verbal violence. Compared to the published instruments such as Panaghi et al's. (2017) questionnaire and the Qahari et al's. (2006) spouse questionnaire, the diversity and breadth of the present questionnaire and its short form should be highlighted. In addition, Panaghi et al's. (2017) questionnaire is mainly suggested for clinical settings and the sample is not randomly selected. Other instruments, including conflict resolution tactics, have not specifically taken different types of spouse abuse into consideration.

The lack of appropriate instruments for measuring spouse abuse is one of the most important problems of researchers in this field. In addition to helping researchers with accurate statistics on the phenomena, using appropriate instruments can also play a significant role in preventing abuse and even helping victims of abuse and facilitate psychosocial interventions. Given the importance of this issue, one of the first requirements for interventions in the field of spouse abuse is having access to valid and reliable instruments that can properly measure this problem (according to behavioral and social science research studies), and the questions should be culturally appropriate to the target group and community. According to the results of this study, the spouse abuse questionnaire meets these criteria and assesses various aspects of spouse abuse, and it is recommended to be used as a suitable instrument in survey studies or to assess the effects of spouse abuse interventions.

This study was conducted on a suitable sample size of married people with appropriate validity and reliability and covers a wide range of spouse abuse areas. Its limitations include the failure to specify the cut-off point, so the precautions should be taken while using it for specific populations. Although it is quite appropriate to use exploratory factor analysis at this stage (constructing new instruments), confirmatory factor analysis and other types of analysis need to be used for later stages of instrument development (using it for different populations).

Ethical Considerations

Funding

In the present study, did not have any sponsors

Authors' contributions

All authors contributed in designing, running, and writing all parts of the research.

Conflicts of interest

This article does not conflict with other articles of my.

Acknowledgments

In this article, all rights relating to references are cited and resources are carefully listed.

مقدمه

نهاد خانواده به‌عنوان یکی از مهم‌ترین نهادهای اجتماعی در طول تاریخ زندگی بشری از جایگاه خاصی برخوردار بوده و ارتباط و تعامل این نهاد با سایر نهادهای اجتماعی همواره از مهم‌ترین زمینه‌های پژوهشهای اجتماعی بوده است. این موضوع باعث شده است که مشکلات اجتماعی مرتبط با نهاد خانواده، مورد توجه ویژه متخصصان حوزه سلامت روانی و اجتماعی قرار گیرد (عباسی اسفجیر و همکاران، ۲۰۱۶). با وجود اهمیت خانواده به‌عنوان نهادی مناسب برای ایفای وظایف مختلف از جمله جامعه‌پذیری و تربیت نسلهای آینده، امروزه بسیاری از خانواده‌ها دچار آسیبهای مختلفی شده‌اند که روابط سالم خانوادگی را که برای بقا و تحکیم خانواده لازم و ضروری است، متزلزل ساخته و یا در مواردی از بین برده است.

خشونت خانگی^۱ یکی از مشکلات شایع سلامت همگانی در سراسر جهان است که مؤلفه‌های کودک‌آزاری، سالمندآزاری و همسرآزاری را در بر می‌گیرد (مورنو^۲ و همکاران، ۲۰۰۵؛ دلال و لیندکوئیست^۳، ۲۰۱۲). به نظر می‌رسد که یکی از مهم‌ترین انواع خشونت در خانواده، خشونتی است که مردان قدرت اجتماعی یا جسمانی خود را علیه زنان اعمال می‌کنند، با این حال، این مشکل بخش ثابت بسیاری از فرهنگها و جوامع محسوب می‌شود و در برخی مناطق از جهان به‌صورت هنجار اجتماعی پذیرفته شده است (دوتون^۴، ۲۰۱۱). مطابق آخرین آمار سازمان بهداشت جهانی در سال ۲۰۱۷ حدود ۳۰ درصد از زنان آزار جسمی و جنسی از سوی همسرانشان را گزارش کرده‌اند (سازمان بهداشت جهانی، ۲۰۱۷). بدرفتاری نسبت به همسر در کشورهای در حال توسعه بسیار بیشتر است (احمد و الماردی^۵، ۲۰۰۵). مطالعه‌ای در شیلی نشان داد که از هر چهار زن یک زن بدرفتاری عاطفی را تجربه می‌کند

1. domestic violence
4. Dutton

2. Moreno
5. Ahmed and Elmardi

3. Dala and Lindqvist

(مک وایتر، ۱۹۹۹). در ترکیه نیز بدرفتاری نسبت به زنان یک مشکل جدی به شمار می‌رود (بوکن و ساهینگلو، ۲۰۰۶). یک مطالعه در کشور هند شیوع بدرفتاری نسبت به زنان را ۶۱/۵ درصد و شیوع بدرفتاری جسمانی را ۱۷/۸ درصد گزارش کرده است (رویکا و پراتینیدی، ۲۰۰۸). در ایران نیز پژوهشهایی در این زمینه انجام شده است، برای مثال شهنی ییلاق (۱۹۹۷) در شهر اهواز نشان داد که ۸۰/۷ درصد زنان حداقل یکبار توسط همسر خود مورد بدرفتاری روان‌شناختی قرار گرفته‌اند و ۲۴ درصد آنها حداقل یکبار بدرفتاری جسمی را تجربه کرده‌اند. پژوهش فتاحی مفرح (۲۰۰۱) در تهران نشان داد ۱۶/۵ درصد زنان تجربه خشونت در خانواده‌شان را تأیید کرده‌اند؛ که از این میزان ۱۴/۵ درصد خشونت شدید و متوسط و ۲ درصد خشونت خفیف را تجربه کرده‌اند. به‌علاوه در بررسی دیگری که بر روی دانشجویان دانشگاه انجام شد، فراوانی همسرآزاری در جمعیت دانشجویی کشور ۵۵ درصد گزارش شد (قهاری و همکاران، ۲۰۰۶).

اگرچه آمار دقیقی از میزان همسرآزاری در ایران وجود ندارد اما در پژوهشهای مختلف آماری بین حدود ۳۰ تا ۹۳/۶ درصد از همسرآزاری نسبت به زنان گزارش شده است (پناغی و همکاران، ۲۰۱۷). یافته‌های یک مطالعه نشان می‌دهد که ۶۶ درصد زنان ایرانی، از ابتدای زندگی مشترک خود تاکنون حداقل یکبار مورد خشونت قرار گرفته‌اند، باین حال میزان و انواع خشونت خانگی در استانهای مختلف ایران از تنوع و تفاوت زیاد و معناداری برخوردار است (قهاری و همکاران، ۲۰۰۶).

در ارتباط با همسرآزاری عوامل بسیاری وجود دارند. از مطالعات مختلف می‌توان به پنج علت زیر اشاره کرد: ۱- مدت تعامل زن و شوهر باهم، ۲- فعالیت و علایق مشترک، ۳- سابقه آزار در دوران کودکی، ۴- بافتار فرهنگی و اجتماعی، ۵- مقدار آگاهی از حقوق زن و شوهر (کاستیجای و کتاوا، ۲۰۱۷).

1. McWhirter
2. Buken and Sahinoglu
3. Ruika and Pratinidhi

همسرآزاری، شامل بدرفتاریهای جسمانی، عاطفی و جنسی است که به منظور اعمال سلطه، اقتدار و تحکیم قدرت خود، نسبت به زن به کار می‌رود (اندرسون و لای، ۲۰۱۰). این انحراف اجتماعی می‌تواند پیامدهای متعددی برای سلامت جسمانی و روانی اعضای خانواده به همراه داشته باشد (آبرامسکی^۲ و همکاران، ۲۰۱۱؛ دوریس^۳ و همکاران، ۲۰۱۱؛ هاوارد^۴ و همکاران، ۲۰۱۳؛ تریویلیون^۵ و همکاران، ۲۰۱۲؛ سبزی خوشنای و همکاران، ۲۰۱۵). اختلالات اضطرابی و افسردگی، احساس بی‌کفایتی، اقدام به خودکشی، اختلال مصرف مواد از پیامدهای مهم همسر آزاری محسوب می‌شوند (عقیفی^۶ و همکاران، ۲۰۱۲؛ دوریس و همکاران، ۲۰۱۳؛ هوری^۷ و همکاران، ۲۰۰۵) همچنین افزایش خطر قربانی شدن در نوجوانی و بزرگسالی برای کودکان دارای تجربه والدین همسرآزاری (کلیکا^۸ و همکاران، ۲۰۱۳؛ فینکلهور^۹ و همکاران، ۲۰۱۴) و افزایش احتمال اتخاذ سبکهای خشن حل تعارض در ارتباطات اجتماعی آنان در بسیاری از مطالعات گزارش شده است (کلیکا و همکاران، ۲۰۱۳؛ فلیج^{۱۰} و همکاران، ۲۰۱۱).

پژوهشهای متعدد داخلی از جمله طرح پژوهش شیوع سنجی خشونت و ارائه مداخلات پیشگیرانه برای قربانیان همسرآزاری در سال ۲۰۰۵، طرح پژوهشی پیشگیری از خشونت خانگی در ایران با عوامل خطر و سیاستهای پیشگیرانه مرکز مدیریت حوادث و فوریتهای پزشکی وزارت بهداشت و دفتر سازمان جهانی بهداشت سال ۲۰۰۷ (بندرعباس، یزد، خراسان رضوی و اهواز) و همچنین پژوهشهای خارجی بر لزوم انجام مداخلات پیشگیرانه در حوزه همسرآزاری تأکید کرده‌اند (کلوزن^{۱۱} و همکاران، ۲۰۱۷) اما آنچه پژوهشگران و سیاست‌گذاران را در دستیابی به اطلاعات صحیح کمک می‌کند، داشتن ابزاری روا (معتبر)

1. Anderson and Leigh
4. Howard
7. Houry
10. Flach

2. Abramsky
5. Trevillion
8. Klika
11. Claussen

3. Devries
6. Afifi
9. Finkelhor

و پایا (قابل اعتماد) است که با آن بتوانند به ارزیابی وضعیت گروه هدف خود و مطالعه اثربخشی اقدامات و مداخلات مرتبط با همسرآزاری بپردازند. پژوهش برای ساخت ابزارهای مطلوب سنجش وضعیت متغیرهای اجتماعی در طول چند دهه اخیر یکی از عرصه‌های مطالعاتی فعال در حوزه مطالعات اجتماعی محسوب می‌شود (کارلو و رندال، ۲۰۰۲؛ رفیعی و همکاران، ۲۰۱۲؛ رفیعی و علیپور، ۲۰۱۵).

سنجش و ارزیابی همسر آزاری به‌عنوان گام اول در برنامه‌های پیشگیرانه و درمانی محسوب می‌شود و برای رسیدن به این هدف نیاز به ابزارهایی است که از روایی و پایایی کافی برخوردار باشند. با وجود اهمیت موضوع همسر آزاری و پیامدهای اساسی آن، در ایران برای ارزیابی و سنجش این حیطه پرسشنامه‌های کمی وجود دارند. از جمله پرسشنامه‌های موجود در این حوزه می‌توان به پرسشنامه تاکتیکهای حل تعارض (پناغی و همکاران، ۲۰۱۱)، پرسشنامه همسرآزاری قهاری و همکاران سال (۲۰۰۶)، پرسشنامه ترجمه شده موفقیت و همکاران (شمس اسفندآباد و امامی پور، ۲۰۰۳)، پرسش نامه سنجش آگاهی و نگرش نسبت به خشونت خانگی علیه زنان (احمدزاد اصل و همکاران، ۲۰۱۳) و پرسشنامه سنجش خشونت نسبت به زنان حاج یحیی (لطیفیان و همکاران، ۲۰۱۶) اشاره کرد. با این حال در بررسی این ابزارها نواقصی و انتقاداتی به این ابزارها ملاحظه می‌شود. به طوری که از جمله این موارد می‌توان به زیاد بودن تعداد سؤالاها، عدم پوشش تمامی انواع همسرآزاری و عدم تناسب برخی از سؤالهای پرسشنامه با محیط فرهنگی و اجتماعی اشاره کرد. همچنین برخی از این ابزارها از جمله پرسشنامه تاکتیکهای حل تعارض، به‌طور اختصاصی و جامع همسرآزاری را مورد بررسی قرار نمی‌دهند. با توجه به این شرایط، پژوهشگران این مطالعه بر آن شدند که اقدام به ساخت و رواسازی ابزاری برای سنجش همسر آزاری کنند. این پژوهش بخشی از طرح «رصد آسیبهای اجتماعی و تعیین‌کننده‌های اجتماعی آن در شهر تهران» است

که مرکز توسعه پیشگیری و درمان اعتیاد سازمان بهزیستی کشور، به محققان این مطالعه واگذار کرده است. یکی از اهداف این برنامه، کاهش همسرآزاری و تجربه خشونت در خانه بوده است، از این رو چون ابزار روا و پایای مناسبی برای سنجش این متغیر وجود نداشت، ساخت و رواسازی فرم کوتاه چنین ابزاری ضرورت یافت.

روش

این مطالعه از نوع مطالعات روش‌شناختی است که برای تعیین روایی ابزار از تحلیل عاملی اکتشافی و برای تعیین پایایی آن از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. محققان این مطالعه از طریق بررسی گسترده متون و استفاده از برخی از پرسشنامه‌های موجود مهم‌ترین آیتمهایی که می‌توانست جنبه‌های مختلف همسرآزاری را پوشش دهد شناسایی کردند. لازم به ذکر است که در پرسشنامه‌های موجود با توجه به مسائل فرهنگی کشور، عمدتاً بخش مربوط به همسرآزاری جنسی مورد بررسی قرار نگرفته بود و سؤالهای این بخش از طریق بررسی متون خارجی به آیتمهای پرسشنامه اولیه اضافه شد. در مرحله بعدی این پرسشنامه اولیه جهت بررسی روایی محتوا در اختیار ۸ نفر از متخصصان این حوزه قرار گرفت. در ادامه روایی صوری پرسشنامه از طریق انجام یک مطالعه پایلوت بر روی ۲۵ نفر از زنان متأهل انجام شد. در نهایت و پس از حذف ۴ سؤال و انجام اصلاحاتی در متن برخی سؤالها، ۳۵ آیتم در پرسشنامه باقی ماند که جهت بررسی روایی و پایایی در اختیار ۵۵۷ نفر از زنان متأهل شهرستان تهران قرار گرفت. برای انتخاب افراد در این مطالعه از روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای و با استفاده از بلوک‌بندی شهر تهران حجم نمونه لازم جمع‌آوری شد. بدین صورت که بر اساس تناسب جنسی و سنی، از تمامی مناطق شهر تهران نمونه متناسب با حجم انتخاب شد. از هر منطقه شهر تهران سه محله با وضعیت اقتصادی و اجتماعی بالا، متوسط و پایین به صورت تصادفی انتخاب شد. در مورد حجم نمونه مناسب

برای انجام تحلیل عاملی نظرات متعددی ارائه شده است. در برخی منابع تعداد نمونه بیشتر از ۳۰۰ نفر برای انجام تحلیل عاملی مناسب ذکر شده است و در برخی منابع دیگر، برای مطالعات تحلیل عاملی، حجم نمونه بیشتر از ۵۰۰ نفر «بسیار خوب» دانسته شده است (صفری، ۲۰۱۱). البته مهم‌تر از این قواعد سرانگشتی که برای برآورد حجم نمونه لازم قبل از انجام پژوهش مفیدند، آزمونهای آماری مشخصی (KMO^۱ و کرویت بارتلت^۲) وجود دارند که باید پس از نمونه‌گیری و قبل از تحلیل عاملی به کار روند. در این پژوهش برای رواسازی ابزار از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شده است و تحلیل داده‌ها با نرم‌افزار SPSS و به روش تحلیل مؤلفه اصلی^۳ با چرخش متعامد^۴ و اریماکس^۵ انجام شده است.

یافته‌ها

میانگین سنی پاسخگویان در این مطالعه ۴۳/۴۰ سال بود. ۲۶/۴ درصد از مشارکت‌کنندگان در این مطالعه دارای تحصیلات لیسانس و ۱۶/۱ درصد نیز بیکار بودند. همان‌طور که ملاحظه می‌شود میانگین و انحراف معیار نمره کل همسرآزاری در کل نمونه ۳۵/۹۹ و ۱۸/۰۱ است (جدول ۱).

جدول (۱) بررسی وضعیت همسرآزاری (کل و هر یک از ابعاد) در نمونه موردبررسی

متغیر	N	M	SD
خشونت جسمی سبک	۵۱۴	۸/۵۲	۵/۲۱
خشونت جسمی سنگین	۵۲۱	۶/۱۳	۳/۶۱
خشونت عاطفی	۵۳۳	۱۱/۴۶	۶/۷۲
خشونت کلامی	۵۴۱	۵/۳۴	۳/۶۶
خشونت جنسی	۴۸۹	۴/۶۸	۳/۰۷
نمره کل خشونت	۵۳۱	۳۵/۹۹	۱۰/۴۸

1. Kaiser- Meyer- Olkin measure
4. orthogonal

2. Bartlett
5. varimax

3. principal component analysis

قبل از انجام تحلیل عاملی، برای اینکه اطمینان حاصل شود که داده‌های این مطالعه صلاحیت و حجم لازم برای انجام تحلیل عاملی را دارند از آزمونهای کایزر-میر-اولکین و کرویت بارتلت استفاده شد؛ به عبارت دیگر در گام اول باید اطمینان حاصل شود که آیا می‌توان داده‌های موجود را تقلیل و به چند عامل کاهش داد یا خیر و در گام دوم پس از فراهم بودن امکان تقلیل داده‌ها، با استفاده از آزمون بارتلت همسانی ماتریس همبستگی داده‌ها سنجیده می‌شود. نتایج این تحلیل مناسب بودن داده‌ها برای انجام تحلیل عاملی را نشان داد (جدول ۲).

در گام بعدی از تحلیل عاملی اکتشافی با استفاده از تحلیل مؤلفه‌های اصلی و چرخش واریماکس برای تفسیر ساختار عوامل استفاده شد. نتایج تحلیل عاملی نشان داد که ویژگی (مقدار ویژه)^۱ که سهم نسبی هر عامل از کل واریانس متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد، باید بالاتر از یک باشد تا هدف از تحلیل عاملی، تأمین شود. آزمون سنگریزه‌ای^۲ نیز روش نموداری برای انتخاب تعداد مناسب عاملهاست، ولی این روش نیز بر ویژگی مبتنی است. با این دو معیار، پنج عامل از داده‌ها استخراج شد که در مجموع حدود ۷۲ درصد از واریانس سازه را تبیین کردند (جدول ۳).

جدول (۲) نتایج اندازه‌های مربوط به آزمون **KMO** و کرویت بارتلت

<i>P</i>	<i>df</i>	آزمون کرویت بارتلت (X^2)	KMO
۰/۰۰۰۱	۱۷۱	۸۲۱۰/۹۲	۰/۹۲

1. eigen value
2. scree plot

مطابق جدول شماره (۳) با توجه به ستون درصد تجمعی واریانس تبیین شده، می‌توان درصد تبیینی هر یک از عوامل را مشاهده کرد و اینکه هر عامل چقدر واریانس کل پرسشنامه را تبیین می‌کند. در نهایت پنج عامل روی هم توانسته‌اند که حدود ۷۲ درصد از واریانس کل را تبیین کنند. این پنج عامل عبارت‌اند از: خشونت جسمی سبک، خشونت جسمی سنگین، خشونت عاطفی، خشونت کلامی، خشونت جنسی.

با توجه به همبستگی بین گویه‌ها و عوامل و با توجه به ماتریس مؤلفه‌ای چرخش یافته گویه‌ها می‌توان مشخص کرد که هر سؤال پس از چرخش بر روی کدام عامل بار شده است و جایگاه هر سؤال در عامل مرتبط، با رجوع به بار عاملی مشخص می‌شود (جدول ۴).

جدول (۳) ماتریس ساختار عوامل و ضرایب حاصل از تحلیل عاملی

تحلیل عاملی اکتشافی			عوامل
درصد تجمعی واریانس تبیین شده	درصد واریانس تبیین شده	مقدار ویژه	
۲۴/۰۱	۲۴/۰۱	۶/۴۰	عامل ۱
۳۹/۲۱	۱۵/۲۰	۴/۳۱	عامل ۲
۵۳/۷۹	۱۴/۵۸	۳/۶۵	عامل ۳
۶۴/۴۴	۱۰/۶۴	۲/۲۲	عامل ۴
۷۲/۵۵	۸/۱۱	۲/۰۱	عامل ۵

جدول (۴) ماتریس نحوه پوشش سؤاها توسط عاملها

بار عاملی	عامل
عامل ۱: خشونت جسمی سبک	
۰/۷۵	پرتاب اشیاء به سمت شما
۰/۸۲	سیلی زدن به شما
۰/۸۲	هل دادن شما
۰/۷۰	پیچاندن مو یا مچ دست شما
۰/۶۷	فشار دادن گلوی شما
عامل ۲: خشونت جسمی سنگین	
۰/۶۹	گرفتن و بستن دست و پای شما
۰/۷۳	سوزاندن شما با اجسام داغ
۰/۶۹	زخمی کردن شما با چاقو یا اسلحه
۰/۷۹	کتک زدن به شدتی که نیاز به پزشک و درمان پیدا کنید
عامل ۳: خشونت عاطفی	
۰/۸۷	بی‌اعتنایی و بی‌توجهی به سخنان و نظرات شما (مثلاً در تصمیم‌گیریها)
۰/۸۹	بی‌اعتنایی و بی‌توجهی به درد، غم، اضطراب، فکر و خیال و سایر مشکلات غیرمالی شما
۰/۸۱	بی‌اعتنایی و بی‌توجهی به درخواستها و نیازهای مالی شما
۰/۸۰	توجه بیش‌ازحد به افراد دیگر در حضور شما
عامل ۴: خشونت کلامی	
۰/۸۸	فحش دادن
۰/۹۰	نیش و کنایه یا زخم‌زبان زدن
۰/۸۳	تهمت زدن یا متهم کردن به رفتارهای ناپسند
عامل ۵: خشونت جنسی	
۰/۵۹	برقراری رابطه جنسی در زمانی که شما تمایلی ندارید
۰/۷۲	برقراری رابطه جنسی به شکلی یا از راهی که شما رضایت ندارید
۰/۶۵	برقراری رابطه جنسی توأم با خشونت

جدول (۵) نتایج همسانی درونی خرده‌مقیاسها و مقیاس کلی بر اساس ضریب آلفای کرونباخ

مقیاسها	N	α
خشونت جسمی سبک	۵	۰/۸۰
خشونت جسمی سنگین	۴	۰/۸۱
خشونت عاطفی	۴	۰/۸۴
خشونت کلامی	۳	۰/۸۱
خشونت جنسی	۳	۰/۸۳
مقیاس کل	۱۹	۰/۸۶

در ادامه به منظور برآورد پایایی (همسانی درونی) پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد (جدول ۵). مقدار ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۸۶ به دست آمده است. همچنین مقدار ضریب آلفای کرونباخ برای سایر خرده‌مقیاسها نیز از ۰/۸۰ تا ۰/۸۴ است.

بحث

هدف از این مطالعه، ساخت و رواسازی پرسشنامه سنجش همسرآزاری در تهران است. این ابزار برای سنجش خشونت در زنان و مردان متأهل ساخته شده است، البته با توجه به شیوع بیشتر در زنان، به نظر می‌رسد که بیشتر در زنان کاربرد داشته باشد. این پرسشنامه شامل ۱۹ سؤال در ارتباط با تجربه همسرآزاری است که جوانب مختلفی از این متغیر را مورد سنجش قرار می‌دهند. سؤالات این پرسشنامه بر روی ۵ عامل خشونت جسمی سبک، خشونت جسمی سنگین، خشونت عاطفی، خشونت جنسی و خشونت کلامی بار شده‌اند.

خشونت جسمی سبک به‌عنوان یکی از شایع‌ترین انواع همسرآزاری مطرح است و بیشتر به رفتارهایی درون خانواده اطلاق می‌شود که جنبه تهاجم فیزیکی داشته و آسیبهای جسمی به‌طرف مقابل وارد کند، اما شدت این آسیبها معمولاً در حدی است که می‌توان آنها را جزء آسیبهای جسمی سبک در نظر گرفت. ۵ سؤال از مجموع ۱۹ سؤال این پرسشنامه، این نوع خشونت را مورداندازه‌گیری قرار می‌دهند.

خشونت جسمی سنگین یکی دیگر از عواملی بود که در این مطالعه استخراج شد و نوع شدیدتری از خشونتهای فیزیکی را شامل می‌شود که آسیبهای فیزیکی جدی‌تری را برای طرف مورد خشونت به همراه خواهد داشت. پنج سؤال نیز به سنجش این نوع خشونت می‌پردازند.

عامل دیگری که به‌عنوان یکی از ابعاد خشونت خانگی در این پرسشنامه شناخته شد، خشونت عاطفی بود. این دسته از خشونت خانگی که عمدتاً یک نوع جنبه پنهان از خشونت خانگی است، به بررسی جنبه‌های عاطفی یا به عبارتی جنبه‌های روان‌شناختی خشونت خانگی می‌پردازد و معمولاً از مسیر غفلت و بی‌اعتنایی فشارهایی بر عزت‌نفس و آزادی طرف مقابل وارد می‌شود.

عاملی دیگری که در این مطالعه استخراج شد، خشونت کلامی است که از طریق ۳ سؤال مورد سنجش قرار گرفته است. خشونت کلامی نوعی از رفتار تهاجمی در داخل خانواده است که با استفاده از کلام، فشار و تهدید به‌طرف مورد خشونت وارد می‌شود.

آخرین عاملی که در این مطالعه استخراج شد و در بسیاری از ابزارهای داخلی کمتر به آن پرداخته شده است، خشونت جنسی علیه همسر است که شامل مواردی از قبیل برقراری رابطه به شکل یا در زمانی که فرد تمایل ندارد و یا برقراری رابطه همراه با خشونت است. در مقایسه با ابزارهای منتشرشده ازجمله پرسشنامه پناغی و همکاران (۲۰۱۷) و پرسشنامه همسرآزاری قهاری و همکاران (۲۰۰۶) شاید بتوان به تنوع و گستردگی ابعاد پرسشنامه

حاضر و همچنین فرم کوتاه آن اشاره کرد. علاوه بر این، پرسشنامه پناغی و همکاران (۲۰۱۷) عمدتاً برای محیط‌های بالینی پیشنهاد شده است و همچنین نمونه این مطالعه به صورت تصادفی انتخاب نشده است. بقیه ابزارهای موجود از جمله تاکتیک‌های حل تعارض نیز به طور خاص انواع همسرآزاری را مورد بررسی قرار نداده‌اند.

کمبود و یا عدم وجود ابزارهای مناسب برای سنجش همسرآزاری یکی از مهم‌ترین مشکلات پژوهشگران فعال در این حوزه است. وجود ابزارهای مناسب علاوه بر اینکه به پژوهشگران در زمینه آمار دقیق پدیده‌ها کمک می‌کند، می‌تواند در حوزه پیشگیری نقش به‌سزایی داشته باشد و حتی به قربانیان همسرآزاری برای بازداری از ادامه این وضع و وخیم‌تر شدن شرایطشان کمک کرده و در نهایت اقدام و مداخلات روانی- اجتماعی را تسهیل کند. با توجه به اهمیت این موضوع، یکی از اولین الزامات برای انجام مداخلات در حوزه همسرآزاری، دسترسی به ابزارهایی است که بتوان این مشکل را در پژوهش‌های حوزه علوم رفتاری و اجتماعی به درستی مورد سنجش قرار داد، به طوری که این ابزار هم از روایی و پایایی مناسبی برخوردار باشد و هم سؤالات آن تناسب فرهنگی با گروه و جامعه هدف داشته باشند. همان‌طور که نتایج این مطالعه نشان داد، پرسشنامه همسرآزاری از این ویژگیها برخوردار است و ابعاد متنوعی از همسرآزاری را مورد سنجش قرار می‌دهد و پیشنهاد می‌شود که به‌عنوان یک ابزار مناسب در مطالعات پیمایشی و یا سنجش تأثیرات مداخلات مرتبط با همسرآزاری مورد استفاده قرار گیرد.

این پژوهش در حجم نمونه مناسبی از افراد متأهل اجرا شده است و دارای روایی و پایایی مناسبی است و حیطه‌های وسیع‌تری از همسرآزاری را پوشش می‌دهد؛ اما از محدودیتهای آن می‌توان عدم تعیین نقطه برش برای ابزار و در نظر گرفتن احتیاط‌های لازم برای استفاده در جمعیت‌های خاص اشاره کرد. همچنین گرچه استفاده از روش تحلیل عاملی

اکتشافی در این مرحله (ساخت ابزار جدید) کاملاً مناسب است، ولی برای مراحل بعدی تکوین ابزار (استفاده از آن در جمعیت‌های متفاوت) لازم است از روش تحلیل عاملی تأییدی و انواع دیگر روایی استفاده شود.

ملاحظات اخلاقی

مشارکت نویسندگان

همه نویسندگان مقاله مشارکت مؤثر داشته‌اند.

منابع مالی

برای انتشار این مقاله حمایت مالی مستقیم از هیچ نهاد یا سازمانی دریافت نشده است.

تعارض منافع

این مقاله با سایر آثار منتشر شده از نویسندگان مغایرت محتوایی ندارد و اگرچه در راستای مطالعات نویسنده و خط‌علاق پژوهشی وی تنظیم شده است ولی هیچ همپوشانی با آن آثار ندارد.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

در این مقاله همه حقوق مرتبط با اخلاق پژوهش رعایت شده است.

- Abramsky, T. et al. (2011). What factors are associated with recent intimate partner violence? Findings from the WHO multi-country study on women's health and domestic violence. *BMC Public Health*, 11(1), 109–126. doi: 10.1186/1471-2458-11-109.
- Afifi, T. O., Henriksen, C. A., Asmundson, G. J. G., & Sareen, J. (2012). Victimization and perpetration of intimate partner violence and substance use disorders in a nationally representative sample. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 200(8), 684–91. doi: 10.1097/nmd.0b013e3182613f64.
- Asfajir A, Shafayi M, Khoshfar Gh. A Study on Structure of Power Distribution in Family and Social Participation (Case study of Golestan Province Residents). 2016. *Bi quarterly journal of sociology of social institutions*. Vol. 5, No 12 (In Persian).
- Ahmadzade M, Davoodi F, Zarei N, Sadeghi H, Khadamoreza N, Rasoulouli M. Design and Evaluation of an Inventory to Examine Knowledge and Attitude about Domestic Violence Against Women. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*. 2013. Vol. 19, No. 1 (In Persian).
- Ahmed, A. M., & Elmardi, A. E. (2005). A study of domestic violence among women attending a medical centre in Sudan. *East Mediterr Health J*, 11(1-2), 164-174.
- Anderson, M. L., & Leigh, I. W. (2010). Internal consistency and factor structure of the revised conflict tactics scales in a sample of deaf female college students. *Journal of Family Violence*, 25(5), 475–483.
- Carlo, G., & Randall, B. A. (2002). The development of a measure of pro-social behaviors for late adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 31, 31-44.
- Claussen, C., Wells, L., Aspenlieder, L., & Boutilier, S. (2017). Developing domestic violence primary prevention capacity through a community of practice project: Learnings from Alberta, Canada. *Cogent Medicine*, 4(1), 1-15.
- Dalal, K., & Lindqvist, K. (2012). A national study of the prevalence and correlates of domestic violence among women in India. *Asia-Pacific Journal of Public Health*, 24(2), 265-77.
- Devries, K. M. et al. (2013). Intimate partner violence and incident depressive symptoms and suicide attempts: A systematic review of longitudinal studies. *PLoS Medicine*, 10(5), 1001439. doi: 10.1371/journal.pmed.1001439.

- Devries, K. W. C. et al. (2011). Violence against women is strongly associated with suicide attempts: evidence from the WHO multi-country study on women's health and domestic violence against women. *Soc Sci Med*, 73(1), 79-86.
- Dutton, D. G. (2011). *Rethinking domestic violence*. Vancouver: UBC Press.
- Derakhshanpour F, Mahboobi HR, Keshavarzi S. Prevalence of domestic violence against women. *Journal of Gorgan University of Medical Sciences*. 2014;16(1):126-31(In Persian).
- Esfandabad Sh, Emamipour S. The impacts of wife abuse in societies and their negative influences. *Journal of Women in policy and development*. Volume 1, Issue 5, Spring 2003 (In Persian).
- Fattahi M. *Assessment of violence against women in tehranian families*.: university of Tehran; 2001(In Persian).
- Finkelhor, D., & Turner, H. (2014). National Profile of Children Exposed to Family Violence: Police Response, Family Response, and Individual Impact. Crimes against Children Research Center, University of New Hampshire, Available on: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/248577.pdf>.
- Flach, C. et al. (2011). Antenatal domestic violence, maternal mental health and subsequent child behaviour: a cohort study. *BJOG: an international journal of obstetrics and gynaecology*, 118(11), 1383–91.
- Ghahari S, Âtefvahid MK, Yousefi H. The prevalence of Spouse Abuse Among Married Students of Islamic Azad University of Tonekabon in 1383. *Journal of Mazandaran University of Medical Sciences*. 2006;15(50):83-9(In Persian).
- García-Moreno, C., Jansen, H. A., Ellsberg, M., Heise, L., & Watts, C. (2005). *WHO multi-country study on women's health and domestic violence against women*: initial results on prevalence, health outcomes and women's responses. World Health Organization.
- Houry, D., Kaslow, N. J., & Thompson, M. P. (2005). Depressive symptoms in women experiencing intimate partner violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 20(11), 1467–77. doi: 10.1177/0886260505278529.
- Howard, L. M., Oram, S., Galley, H., Trevillion, K., & Feder, G. (2013). Domestic violence and perinatal mental disorders: A systematic review and meta-analysis. *PLoS Med.*, 10(5), 1001452. Doi: 10.1371.

- Kasetchai, L., & Kettawa, B. (2017). Factors predicting domestic violence among Thai Muslim married couples in Pattani province. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 38, 352-358.
- Klika, J. B., Herrenkohl, T. I., & Lee, J. O. (2013). School factors as moderators of the relationship between physical child abuse and pathways of antisocial behavior. *Journal of Interpersonal Violence*, 28(4), 852–867.
- Latifian M, Arshi M, Alipour F, Ghaedamini Harouni G. Study on Relationship of Domestic Violence with Emotional Divorce Among Married Females in Tehran. *Quarterly Journal of Social Work*. 2016;5(2):5-12 (In Persian).
- Panaghi L, Ghahari S, Mokhtarnia I, Dasarband B, Nabavian V. Preliminary Study of Psychometric Features of Wife Abuse Questionnaire. *IJPCP*. 2017; 23 (2):218-231(In Persian).
- Panaghi L, Dehghani M, Mohammadi S, Maleki Gh. Investigating Reliability, Validity and Factor Structure of the Revised Conflict Tactics Scale. *Journal of Family Research*.2011.Vol.7(1);103-117(In Persian).
- Rafiey H, Alipour F. Development and Validation of a Scale for Measuring Youth's Attitudes to Substance Abuse in Iran. *Social Welfare*. 2015;15(57):95-107(In Persian).
- Rafiey H, Alipour F, Javadi S. Validity and reliability of Dependency-Proneness Questionnaire. *Social Researches Journal*. 2012;4(17) (In Persian).
- Safari R HK. *Guidlines for using SPSS in Survey researches*: Motafakeran; 2010 (In Persian).
- Trevillion, K., Oram, S., Feder, G., & Howard, L. M. (2012). Experiences of domestic violence and mental disorders: a systematic review and meta-analysis. *PLoS One*, 7(12), e51740.
- HO (2017). Violence against women <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>.